

"Bazen küçük bir şey büyük bir iş yapar. Öyle şerâit oluyor, tahtında az bir hareke sahibini çıkarıyor tâ âlâ-yı illiyyîn. Öyle hâlât oluyor ki, küçük bir hareket, kâsibini indiriyor tâ esfel-i sâfilîn." İzah eder misiniz?

Bazı şartlar, küçük amelleri büyük yapar, bazı şartlar da büyük amelleri küçük yapar. Bazı şartlar vardır, küçük günahları çok büyük yapar, bazı şartlar da büyük günahları küçültür, nazar-ı affa ulaştırır.

Zor ve meşakkatli bir ortamda küçük bir ibadet büyük sevaplar kazandırır. **Harpte ve soğukta bir askerin bir dakika nöbeti ya da şehit olması, cennet ve velayet makamını kazandırıyor.** Rahat bir vasatta ibadet eden bir abidin bir senelik ibadeti, o askerin bir saatine karşılık gelmiyor.

Aynı şekilde şartların rahat ve geniş olduğu bir zamanda yapılan çok büyük ibadetler, meşakkat içinde yapılan amellerle mukayese edildiği zaman küçülür. Onun bir senesi, bunun ancak bir saatine denk gelir. Yani burada ibadetleri ve amelleri değerli yapan veya yapmayan şey, şartların ağırlığıdır.

"Kim ümmetimin fesada girdiği bir ortamda sünnetime temessük ederse, yüz şehit sevabı kazanır."(1)

hadisi de bu manaya işaret eder. Her türlü fitnenin olduğu, sefahet ateşinin her tarafı yakıp kavurduğu, her türlü çirkin günahların alenen işlendiği bu dehşetli asırda, bir sünneti işlemek, bazen kişiye şehit kadar makam kazandırabilir.

Eski zamanlarda iman ve ibadetler umumi olduğu için, vera' ve zühd gibi mefhumlar öne çıkmıştır. Allah katında değer kazanmak, takva ve zühd ehli olmakla mümkündür. Günahların her taraftan hücum ettiği bu dehşetli zamanda ibadetleri huşu içinde yapmak, takva ehli olmak çok zor olduğu için, az bir amel eski zamanlarda işlenen çok amele bedel olabilir. Onun için bu zamanda farzları yapan, büyük günahları terk eden, bid'alara taraftar olmayan, tahkikî iman sahipleri eski zaman evliyaları mesabesinde, demek, hata olmaz.

Bunun içindir ki Üstad Hazretleri; **"Farzlarını yapan, kebirleri işlemeyen, kurtulur."(2) buyuruyor.**

Cenab-ı Hak Adil olduğu için, insanlara verdiği nimet kadar şükür ister. Bu nedenle eskiden her tarafta İslam'ı anlatan ve yaşayan insanlar ve şartlar olduğundan

farzlardan başka nafîle ve sünnetlere de riayet edilmesi, büyük günahlardan başka küçük günahlar ve hatta mekruhlardan da kaçılması gerekirdi.

Çünkü Resulullah (a.s.m) bir hadis-i şerifinde ashabına hitaben şöyle buyuruyor:

"Siz öyle bir zamandasınız ki, içinizden kim emredildiklerinin onda birini bırakırsa helak olur, sonra öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda yaşayanlardan kim emrolunduğunun onda birini yaparsa kurtulacaktır."(3)

Burada sahabelerin helak olması ise onların yüksek makamdan sukut etmelerine işaret eder. Yani siz, onda birini terk etseniz, bu kudsiyetten sıradan insanlar mesabesine sukut edersiniz demektir. Yoksa, onlara farz ve günah olan, bize değildir, demek değildir. **Farzlarda ve günahlarda herkes eşittir, kimse imtiyaz sahibi değildir.** Eski zamanlarda dini yaşamak şartları çok müsait ve günahların az olmasından velayet çitası çok yükseklerde idi.

Oraya çıkmak için çok mesai sarf etmek gerekirdi. Ama şimdiki zamanda şartlar çok ağır ve müsait olmamasından velayet çitası biraz inmiş ve necat için farzları yapmak büyük günahları işlememek kâfi olmuştur. Üstad bu zaman şartlarını göz önünde bulundurarak bu hükmü vermiştir. Bu hadiste dinin onda birini yapmak kemiyet olarak değil, keyfiyet olarak değerlendirilmelidir. Yani iman hakikatleriyle birlikte namaz, oruç v.s. ibadetleri ifa etmede ve genel olarak dini yaşamada, sahabelerin yaptığının onda biri keyfiyetinde yapmak, âhîr zamandaki Müslümanlar için yeterli olacaktır. Yoksa, namaz, oruç, kelime-i şehadet, zekât ve iman hakikatlerinden birini, (*Mesela, sadece kelime-i şehadet getirmek*) yapıp diğerlerini terk etmek değildir.

Üstad Hazretlerinin, Barla Lahikası'nda "**kebair çoktur**" ifadesine dikkat etmek gerektir. Nitekim hadis-i şeriflerde de bu noktaya dikkatler çekilir. Üstad Hazretleri "**ekberü'l-kebair**" ifadesiyle bu günahların en mühimlerini nazarımıza vermektedir. Yoksa kebair yalnız bu kadardır demek değil.

Tabiatıyla farzlarda da birinci derecede tatbik etmekle mükellef olduğumuz farzlar var; bir de şartlar tahakkuk edince yerine getirmemiz gereken farzlar var. Her halde bu şekilde bir tasnif yaparsak daha doğru olacaktır. Her şeyin kendi içinde **farz, vacib, sünnet, nafîle** şeklinde bazı kısımlara ayrıldığını da düşünürsek, o zaman namazın kendisi farz olmakla beraber, içindeki ve dışındaki şartlara ve farzlara da dikkat etmek gerekmektedir. Abdest almak farz olmakla beraber, abdest alırken dikkat etmemiz gereken farzlar da vardır. Yine hac gibi ibadetler de şartları tahakkuk edince yapmamız, yerine getirmemiz gereken bir diğer farzdır.

Bazen olur küçük bir günah, büyük günah gibi insanı esfel-i safiline

atar. İbadet ve takvanın umumi olduğu şartlar içinde, küçük bir günah, aynen ibadette olduğu gibi, ehemmiyet kesbeder, büyük günah sınıfına geçer. Zira muhit ve şartlar günaha girmeye müsait olmadığı halde, işlenen günah ile ortam günaha girmeye müsait olduğu zaman, işlenen günah aynı derecede değildir.

Eski zamanda işlenen küçük bir günah, belki bu zamanda işlenen büyük bir günaha bedeldir. Zira şartlar ve muhit insan üzerinde müsbet veya menfi olarak çok büyük bir baskı teşkil ediyor. Cenab-ı Hakk'ın bunları nazara alması adalet ve merhametinin bir gereğidir. Yanlış anlaşılmasın, şartlar ve zaman günaha elverişli diye, günahlar serbestçe işlenebilir mânası çıkarılmasın.

Netice olarak; eski zamanda işlenen küçük bir günah, insanı helakete götürebileceği gibi, bu zamanda işlenen az bir amel de insanı yüksek makamlara ulaştırabilir. Bunun sebebi ise, şartların ağırlığı, asrın dehşetli olmasıdır.

Dipnotlar:

(1) bk. *Taberânî, Mecmeu'l-Kebîr, 1394; Müntehebâtü Kenzi'l-Ummâl, 1:100; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, 7:282.*

(2) bk. [Kastamonu Lahikası, 103. Mektup.](#)

(3) bk. *Ramûzu'l-Ehadis s. 136, 1753.*